

605-112

Др. ТЕОФІЛЬ КОРМОШ
НАЧЕРК ЙОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ.

ПЕРЕМИШЛЬ 1935.
НАКЛАДОМ Т-ВА „ВІРА“ І „НАРОДНИЙ ДІМ“.

Весь дохід від продажу призначено на діточу захоронку
Т. О. Д. в Перемишлі.

Д. Коренець.

ДР. ТЕОФІЛЬ КОРМОШ

НАЧЕРК ЙОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ.

ПЕРЕМИШЛЬ

1935.

НАКЛАДОМ Т-ва „ВІРА“ і „НАРОДНИЙ ДІМ“.

I 605.112

Biblioteka Narodowa
Warszawa

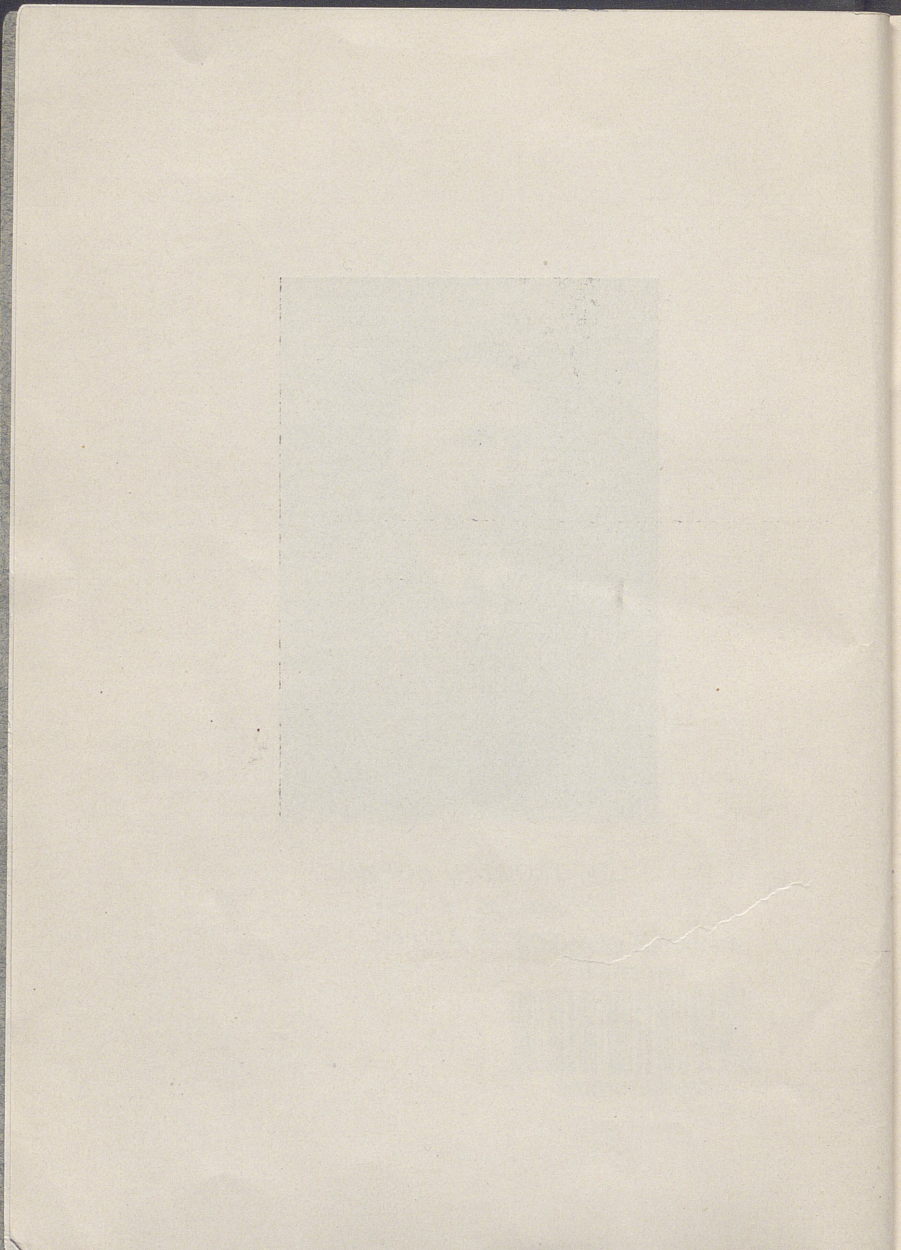
30001017810331

Др. ТЕОФІЛЬ КОРМОШ

нар. 26. I. 1863.

вмер 26. XI. 1927.

Др. ТЕОФІЛЬ КОРМОШ

(Начерк його життя і праці).

Перемиська Земля, а зокрема старий княжий город Перемишль, справедливо славиться другим по Львові осередком українського народнього життя. Це у великій мірі діло великого будівничого Перемищини, славної пам'яті громадянина Теофіля Кормоша. Тому для пам'яті його заслуг і праці та в науку майбутнім поколінням хай послужить цей короткий начерк його життя і праці. Опирається він головню на споминах пок. проф. Олексія Яреми, також заслуженого перемиського діяча, товариша молодих літ і довголітнього співробітника Дра Кормоша, та на моїх власних поміченнях за час майже 30-літнього товаришування і спільної громадської праці з Дром Кормошем у Перемишлі й у Львові.

Теофіль Кормош походив із старої священницької родини, що зайшла до нас із Закарпаття. Його дід о. Юрій, а по нім батько о. Іван, були священниками в Арламівській Волі, селі мостиського повіту.

Теофіль Кормош уродився в с. Речичани (городецького пов.) як найстарший син о. Івана

і Марії з Ольшанських, 26. січня 1863 р. Молодість свою провів в Арламівській Волі, де його батько був парохом. Дім, у якому прийшов на світ, був гарним зразком давнього попівства, з його гостинністю і близькими, майже родинними відносинами до села. Хоча парохія була доволі убога, бо село на пісковій землі не могло дати своєму парохіві відповідних доходів на удержання 4 дітей, то хата о. Івана була осередком товариського життя не тільки для споріднених з ним родин оо. Солтикевичів, Ольшанських, Попелів, але також для чужих, особливо для молоді, товаришів і приятелів молодих Кормошів. Тож не один незасібний юнак проводив там ферії і свята серед родинного тепла. Там бачив він живий приклад добрих відносин душпастиря і його рідні до села, там вчився практично, як із своїми людьми жити і для них працювати, бо о. парох працював не тільки як душпастир, але також як громадянин. Він був для своїх людей правдивим духовним батьком, їх учителем, провідником, дорадником, а навіть суддею в їхніх спорах. Тому вони жили з ним як одна сім'я і за його серце віддячувалися йому поміччю в господарських роботах, слухали його, поважали та любили.

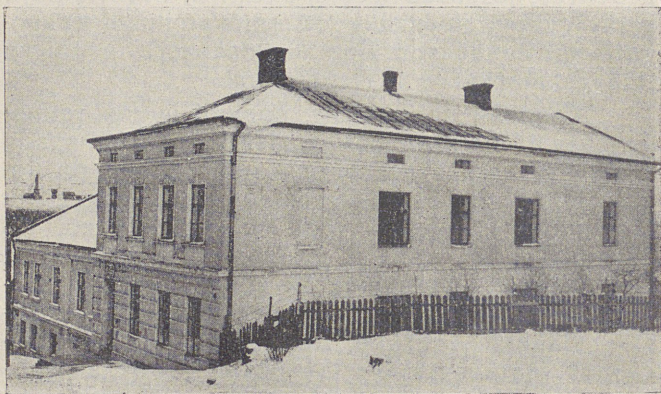
Молодь, що жила в домі Кормошів, брала собі з них добрий приклад і служила народові по своїм силам: співала на церковних хорах та улаждувала для села театральні вистави. А в усім: у народній роботі і в забаві був для молоді провідником живий і непосидючий Філько, який

змалку визначався замилюванням до співу й музики. Змалку заправлявся Він теж до громадської праці найперше в родинному селі, а потім на університеті, де брав живу участь в академічному житті як студент прав львівського університету. Як здібний молодець учився скоро й легко, тож уже в р. 1885., в 22. році життя, покінчив університет, поздавав правничі іспити, потім відбув річну судову практику і вступив до праці в адвокатській канцелярії Дра Чайківського, а опісля Дра Долинського в Перемишлі.

Молодий конципієнт, повний життя, темпераменту й сили, не обмежився до фахової праці, а відразу взявся до громадської роботи, бо постановив собі розбудити народнього духа в Перемищині. Панувало тоді москвофільство, бо перемиська світська й духовна інтелігенція за нечисленними виїмками, як крил. Чехович Костянтин, суддя Антін Негребецький, Лев Шехович, Данило Стахура, Лев Левицький, комісар скарбу Матковський і ще дехто, — була русофільська. Народня нива була запущена, тож до всякої праці брався Кормош, який ціле життя не знав, що то перевтома і брак часу, бо він на все мав сили й час, на працю й забаву, роблячи все скоро й не марнуючи дармо ні хвили: працював у канцелярії, докінчував студії, складаючи в 1887. році докторат прав, а пізніше адвокатський іспит, розбуджував до життя оспалі народні установи та творив нові.

Підійшов дуже зручно до того, починаючи

від товариського гуртування людей. Сам чоловік незвичайно товариський, пристрасний любитель танцю й умілий аранжер, уладив наш перший прилюдний баль у Перемишлі та почав ширити народнього духа в касиновому товаристві „Бесіда“. Гуртувала вона тоді весь свідомий інтелігентський елемент міста й повіту. Другим

Бурса св. о. Миколая

осередком товариського життя, де гуртувався виключно наш національно свідомий елемент, був його дім, головно від часу, коли в 1889 р. одружився з п. Олесею Гординською. Находили там щире приняття не тільки приятелі, яких гурток скоро зростав завдяки веселій і живій вдачі господаря та гостинності господині, але й чужі,

передусім односельчани обох панства. Пізніше прибуло ще Туря, місце вакаційного відпочинку пп. Кормошів, де збиралися приятелі їх обоїх та їхніх дітей та незвичайно мило проводили там час на різних розвагах і гутірках, серед гамірної нераз веселости, бо господар любив рух і життя.

Рівночасно вів Кормош роботу на селі, куди їздив з освітніми рефератами. Щоб присьднувати молодь для українських паралельок, які в 1888 р. мали повстати при польській гімназії в Перемишлі, їздив по селах та зєднував учнів. Від цього часу Др. Кормош завжди щиро опікувався молоддю. Цікавився теж гімназійними справами та мав на них нераз і вплив, помагаючи розбудовувати гімназію. В цій праці був він позашкільним головним помічником незабутнього дир. Григорія Цеглинського, що з ним скоро звязався вузлами приятні на ґрунті народньої роботи. Передусім разом з ним і рад. Шеховичем згуртував він гурток народовців, прихильників гімназійної молоді, з метою заснувати бурсу для неї. Для цього основано окреме товариство „Бурса св. о. Николая“ в Перемишлі й закуплено малу реальність із великим городом при вул. Баштовій ч. 25. Цю реальність пізніше поширено, добудовуючи велике одноповерхове крило. В ньому найшла приміщення побіч незасібної також засібніша молодь, що платила вищу оплату і в той спосіб причинялася до удержання бідніших товаришів, головно селянських дітей. Зго-

дом для засібнішої молоді збудовано, також головно заходом і трудом Кормоша, напроти бурси окремий будинок „Гімназіяльний Інститут“ при вул. Баштовій ч. 34., що в ньому була висока, як на ті часи, оплата 50 кор. (= 10 ам. дол.). Доходи Інституту мали причинятися до вдержання Бурси.

Гімназіяльний Інститут

Для характеристики праці та підприємливості Теофіля Кормоша треба завважити, що Бурса ім. св. о. Миколая почала будову Гімназійного Інституту, маючи готівкою всього 5.000 кор., за які купила площу, а комітет, складений

з обох Кормошів, Теофіля й Омеляна, та ще кількох громадян, вибудував будинок, що з уладженням коштував 150.000 кор. Сталося це завдяки кредитам, що їх добував Кормош при допомозі Т-ва „Віра“ на підписи людей, що часто не представляли ніякої фінансової сили, як прим. початкуючі учителі гімназії. Він теж постійно пильнував будови, як своєї власної, бо на будівельних матеріялах і роботах як слід визнавався. Згадаю ще, що Кормош мав амбіцію бути тільки секретарем віділу Бурси і був ним від оснування товариства аж до війни. Іншого уряду в Бурсі не хотів прийняти.

Другою установою для молоді, що нею дуже щиро зайнявся Кормош, була „Бурса для дівчат русько-катол. обряда“ в Перемишлі, заснована за почином крил. о. Кордасевича в 1881 р. Статут підписали священники й міряни і спільно склали на це товариство часом значні жертви. Гроші льокували в цінних паперах і в банках, а з відсотків давали допомоги незаможним дівчатам. Така діяльність Т-ва не вдоволяла Дра Кормоша й тому він старався увійти до віділу, щоби разом з другими старшими громадянами розвинути ширшу діяльність Т-ва.

Під впливом народівців почало Т-во щораз краще розвиватися, а коли під покровительством тодішнього єпископа Ступницького улаштовано вельми удатну фантову льотерію, Т-во здобуло таким чином поважний маєток (сама льотерія дала 78.545 кор.) і стануло на сильних основах, не зва-

жаючи на втрати, що їх зазнало через льокату фондів у т. зв. Крилошанському Банку. Заходом Дра Кормоша вдалося їх обмежити до 23.367 кор.; решту він урятував, перейнявши і стягнувши претенсію банку з його довжників.

Український Інститут для дівчат

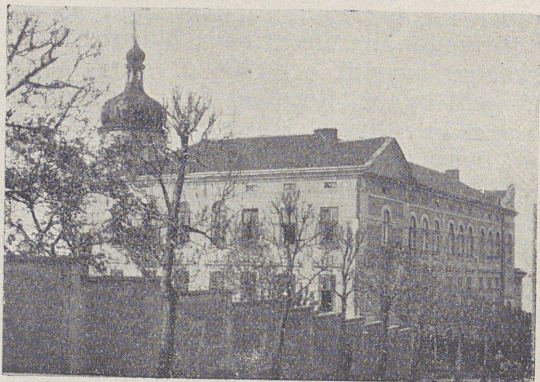
В 1890 р. наступила зміна статуту й назви на „Руський Інститут для дівчат в Перемишлі“, а на внесення Льва Шеховича вирішено приступити до будови інтернату і школи для дівчат на грунтах при вул. Татарській, закуплених ще в 1888. р. Будова почалась у 1893 р. за головування незрівнаного тодішнього голови Виділу Інституту крил. капітули о. Костянтина Чеховича, пізнішого перемиського єпископа. В будівельному комітеті засідав Др. Теофіль Кормош, проф. Олексій Я-

рема і Дмитро Чеховський. Кормош був безплатним правним дорадником, а Ярема касієром Інституту. В 1895 р. будинок був готовий. Дир. Цеглинський, проф. Ярема та Чеховський зладили плян науки, зорганізовано школу та відкрито інтернат для замісцевих дівчат. У 1900 р. добудували другий, а в 1906 р. третій будинок. При кожній будові Кормош був душею і дуже пильним керманичем. Йому теж завдячуємо ці величні народні будівлі, що ними гордиться Перемишль. З тим його замилуванням звязана теж його остання недуга і смерть 26/ХІ 1927 р. При віднові й перебудові дому „Віри“ на Засянні, що його призначено на мешкання для наших громадян, бо тоді дуже важко було дістати хату, простудився і захворів та більше уже з постелі не підвівся.

Немалі заслуги поклав Кормош також у найстаршій, бо ще в 1830 р. заснованій перемиській установі, якою було й є „Брацтво св. о. Николая“ в Перемишлі. Засновано його, щоб гуртувати побожних міщан, вдержувати та скріплювати релігійно-моральні вартости і прикмети їхнього життя, вкінці щоб плекати культ чудотворної ікони св. о. Николая, що її перенесено до перемиської катедральної церкви з однієї церкви на Підгір'ї в 1784 р., і помагати вбогим та опікуватися хорими. З хвилиною, як Кормош увійшов до старшини Брацтва, воно почало сильно розвиватися: піднеслося матеріально, удержувало 3 захоронки, придбало реальність при вул. св. Івана; на його

грунтах повстали: народня школа ім. Шашкевича при вул. Смольки 10., а на церковному ґрунті при церкві на Болонні двоповерховий дім для народ-

Жіноча сімназія „Укр. Інстит. для дівчат“

ніх установ. Його збудував Др. Кормош при помочі 200-коронових безвідсоткових позичок, зложених на його заклик засібнішими громадянами, головно інтелігентами. Почин до цього діла дала товариська гутірка громадян, які збиралися майже щодня в ресторані пок. Івана Бориса. Один із присутніх підніс потребу такого дому. Кормош багато не говорив, а за декілька день запросив ширшу громаду на нараду. Він прийшов на неї з готовим пляном сфінансування цього підприємства й сам це діло перевів.

Крім цієї, так сказати-б, будівельної праці, Кормош находив ще час для праці в „Просвіті“ й „Рідній Школі“. Як довголітній голова філії „Просвіти“ їздив по читальнях з рефератами і на

Народня Школа ім. М. Шашкевича

люстрації і не було села в Перемищині, якого би він не знав і не відвідав по кілька разів. Як виділовий „Рідної Школи“ теж не відмовлявся від ніякої роботи, яку наклали на нього.

Як голова „Бесіди“ старався оживити товариський рух. Не було дня, щоб він не був на „Бесіди“. Коли не стало його старих друзів та знайомих, він умів весело провести час і з молодими, бо любив товариство своїх людей, а най-

Дім „Братства св. о. Миколая“

більше молодь. Працював він також у музичних товариствах, оснував „Боян“ і був його головою та „Музичного Інституту“, а кружки аматорські піддержував грішми.

Підкреслити треба теж політичну діяльність Кормоша. Хоча за політика себе ніколи не вважав, та сповняючи накладений на нього обов'язок, щиро працював як повітовий організатор і голова „Селянської Ради“ чи „Народньої Організації“. Ніяке віче, ні політичні збори та вибори не обійшлися без його участі. Його знав і цинив кожний свідомий громадянин у повіті, тому всупереч його бажанню вибрано його послом до союму перед війною, бо всі були пересвідчені, що цей мандат тільки він один зпоміж Українців може здобути у виборчій боротьбі з князем Сапігою.

Війна перервала майже на цілий рік громадську діяльність Дра Кормоша в Перемищині, бо його разом із багатьма громадянами Українцями виселено з перемиської твердині. Він виїхав з ріднею до Відня, але й там не дармував: зложив під фірмою „Читальня Просвіти у Відні“ касинове товариство і як його голова найняв гарну домівку при Strozzigasse, де громадно сходилися Українці. Брав участь у засіданнях Народнього Комітету і в організації кооперативного курсу для наших примусових емігрантів, де викладав і одночасно був слухачем. Багато енергії присвятив для заходів біля віднови діяльності Краєвого Союзу Господарсько-торговельних Спілок.

Він завжди з великою цікавістю й точністю слідив бої, нетерпляче вижидаючи повороту до улюбленого Перемишля. Тож зразу після його відбиття виїхав туди і не гаючися, не зважаючи на дуже несприятливі відносини й різні перешкоди, взявся до обнови народнього життя не тільки в Перемишлі, але також у Львові. Коли мені вдалося в серпні 1915 р. вернутися до Львова, я зустрівся вже там з відновленою ним працею в Союзі Спілок, що його діяльність припинила була російська команда, і ми обидва, як доходячі директори, вели самі цю установу майже цілий рік, поки вдалося видобути з війська технічного директора Союзу. Кормош, хоча мав своєї роботи в Перемишлі доволі, часто приїздив до Львова і без його участі не обійшлася ніяка важніша справа в Союзі, чи в інших народніх установах. Були це здебільш економічні установи, бо вони були найбільш улюбленим тереном його праці.

Праця його на цьому терені почалась від заснування „Общества взаїмн. кредиту „Віра“, Т-ва з обмеженою порукою в Перемишлі в 1894. р. Ця, трохи дивовижна, назва пішла з того, що в цьому товаристві бажав він зєднати усіх для праці з метою піднести економічно нарід, і тому зразу у „Вірі“ найшлися також визначні представники старого москвофільського табору з Дром Николаєм Антоневичем на переді. Найшло це також свій натяк і вислів у фірмі Товариства. Думку про потребу заснування цього товариства виніс

Кормош з рідної хати. Як мені сам оповідав, першою притокою до цього, такого багатого в наслідках діла, були звіти з діяльності польської „Каси Залічкової“ в Мостиськах, що їх він найшов у батьківській хаті. Переглядаючи ці звіти, бачив він, що сила тої установи стоїть на членах, головним чином наших селянах, тому вирішив таку касу й у нас заснувати.

Будинок Т-ва „Віра“ в Перемишлі.

Т-во „Віра“ відіграло велику роль не тільки в житті Перемишля, але й цілої Галицької Землі, бо за почином Дра Кормоша пішли інші на-

родні діячі по різних містах нашої землі, де позасновували „задаткові каси“. Їхньою метою було збирати народні ощадности та підтримувати догідним кредитом усіх, що його потребували на розбудову своїх варстатів праці, а головню селян для закупна землі або на те, щоби рятувати їх від лихварської петлі, що гнобила наш нарід. Таким чином став Кормош основником і творцем нашої кредитової кооперації. Став ним ще й через те, що видав перший і досі одиникий „Підручник для ведення кооперативних установа“. В ньому помістив автор не тільки всілякі законні постанови й коментарі до них, але зібрав увесь свій багатий досвід у веденні таких установа, добутий працею в них, і дав цілу низку незвичайно цінних практичних рад і вказівок для членів управ, надзірних рад та всіх активних членів кооператив. Тому, хоча закони змінилися, підручник Кормоша ще й сьогодні цінний для кожного кооператора.

Праця Дра Кормоша у „Вірі“ має для Перемишля зокрема велике значіння, бо він не тільки видобував нарід із кігтів лихварів, допомагав йому ставити господарські будинки, докупувати землю, рільниче приладдя, але датками і кредитом у „Вірі“, або через „Віру“ добутим у банках, допоміг так величаво розбудуватися Українцям у Перемишлі. Передусім для самої „Віри“ придбав він першорядну кам'яницю, в якій вона досі міститься, і другу на Засянні (третю при вул. Словацького продано в часі війни).

З „Віри“ виріс цілий ряд дальших будівель, бо Кормош завжди обстоював думку, що сильна установа повинна підпомагати слабшу, тому підпомагав кредитом і готовими грішми не лише такі установи, як бурси, але й установи господарського характеру.

Тій його засаді завдячує своє повстання „Народній Дім“, величавий будинок із салею, бо за грошевою допомогою „Віри“ закуплено площу під будову Народнього Дому.

При цій будівлі він витратив чимало своїх власних грошей, часу й здоровля, бо буквально днював і ночував на тій будові і ні одної верстви цегол не можна було покласти без його відома. Він не дозволяв партачити роботи. Так при цій, як і при других будівлях, визначними його помічниками як касієри були проф. О. Ярема і брат Омелян.

Твором Дра Кормоша, при участі о. Антона Захаріяевича й о. Іляріона Липецького, була також заснована в 1898 р. „Спілка для господарства і торгівлі в Перемишлі“, що поклала своїм завданням постачати всього, що було потрібне в господарстві рільному та домашньому. Вона відчинила перший у нас „залізний склеп“ у Перемишлі, а потім у Стрию і Коломиї, та стала краєвою установою, коли в 1911. р. перенесено „Спілку“ до Львова. Там вона злучилася з торговельним відділом „Сільського Господаря“ та змінила назву на „Краєвий Союз Господарсько-торговельних Спілок“, торговельний синдикат

Народній Дім у Перемислі.

Т-ва „Сільський Господар“ у Львові. Довгі роки був Кормош начальним директором, а потім заступником голови Надз. Ради цього Союзу і хоча мешкав у Перемишлі, кермував нею вміло кожної хвили, а як треба було, доїздив, а то й пересиджував у Львові кілька день, а часом кілька тижнів. Це також одна з його характерних прикмет: все був у русі і завжди готовий їхати туди, куди кликав його обов'язок. Ніколи на це не нарікав, хоча любив домашнє життя.

„Українська Щадниця“ в Перемишлі, заснована в 1906. р., завдячує також праці, енергії та силі волі Т. Кормоша свій початок і розвиток. Це була перша в краю установа з пупілярним забезпеченням. Вона допомогла перед війною у великій мірі побільшити земельні наділи нашого села в Перемищині і в цілому краю, бо „Щадниця“ збрала поважну скількість вкладок, особливо дісцезіяльних фондів з усіх трьох гр. католицьких епархій. Коли навіть відійшла більша частина цих фондів і взагалі ідея ощадности з приводу війни та інфляції дуже потерпіла, він умів вдержати установу, а коли новий закон про щадниці ставив на шляху її розвитку численні загрози, Кормош ще на кілька днів перед смертю їздив у її обороні до Варшави.

Коли після війни змінилися у нас форми сільсько-господарської кооперації, він заснував Повітовий Союз Укр. Кооператив. Він був членом контрольного Комітету Народньої Торговлі в Перемишлі, членом управи або надзірних рад

найважливіших установ у Перемишлі, Мостиськах, Радимні і Львові.

Його діяльність далеко не кінчилася на Перемишлі. Він брав живу участь у загально-краєвих народніх установах і без його діяльної участі не обійшлася мабуть ніодна економічна установа у Львові.

Співпраці Т. Кормоша завдячує своє існування наша кредитова централа „Краєвий Союз Кредитовий“ у Львові в 1898 р., що став організаційною і кредитовою централею і таким чином довів до могутнього розвитку нашої кредитової кооперації в краю. Без нього не обійшлося також заснування ідейного й організаційного центра усієї нашої кооперації „Краєвого Союзу Ревізійного“ 1904 р., що виріс із ревізійного відділу при Кредитовому Союзі і став могутнім чинником у розвитку нашої кооперації. Кормош був в обох установах не тільки дуже діяльним і плідним членом Ради, але й ревізором-відпущником Кр. Р. С. у Львові.

Він належав теж до гуртка основників Т-ва Взаїмних Обезпечень „Дністер“ у Львові, причинився дуже до зібрання його основного фонду, брав живу участь у його організаційній праці та в Надзірній Раді до останніх хвиль свого життя.

Коли у Львові виринув плян заснувати акційну спілку, що у великих розмірах моглаб допомогти нашому селянству розбагатіти землею шляхом користування довгоречинцевим креди-

том, Кормош був одним із перших, що перевів сей плян у життя. За його діяльною співучастю повстав Зем. Банк Гіпотечний, спілка акційна у Львові, якої був довголітнім членом і головою Надз. Ради.

Працював теж в інших львівських установах, бо ніколи не відмовлявся від праці, до якої його кликали.

В один час начислив я 16 народніх установ різного рода, яких він був основником, членом управи, виділу або надз. ради. В згоді із своєю совістю можу засвідчити, що скрізь, де він був, причинився до розвитку установи як не безпосередньою працею, то бодай розумною практичною порадою чи помислом. А треба знати, що він був незвичайно помисловий у переведенні своєї чи хочби чужої думки. При тім слід підкреслити одну цікаву його рису: хоча звичайно він давав почин до громадського діла, то любив, щоби хтось зпоміж старших поважних громадян дав фірму, а робив це й тоді, коли вже сам був старшим і заслуженим громадянином. Він прямо підсував свій плян другим і під їх фірмою та при їхній помочі переводив його в життя. А вже незрівняний був у здобуванні фондів на різні народні потреби. Найліпшим свідоцтвом того є ті величаві перемиські українські будівлі, що завдяки йому повстали. При тому треба пам'ятати, що Перемишль не мав звичаю відкликуватися до краю, а будував своїми засобами, чи позиченими за по-

рукою своїх громадян фондами в кредитових установах. Він любив сходитися з громадянами не тільки на Бесіді, але також у публичних льокалях і тут попиваючи мінеральною водою орішки (бо алькоголю не вживав), обговорював із своїми близькими народні потреби Перемишля. При тім не один громадянин підносив потребу цієї чи іншої установи, а коли ідея видалася йому доброю, він не чекав, поки се виконає проєктодавець, тільки сам брався за роботу. За кілька день скликавав нараду, де виступав з готовим статутом і програмою праці, і звичайно сам пускав установу в рух.

З таких розмов виросло багато установ. Творча діяльність була найбільшою радістю його життя. До будування установ приступав він з дуже скромними засобами, та все вмів діло довести до щасливого кінця.

З того приводу він стрічався інколи з закидом ризикантства. Я сам не раз піддавав критиці його роботу, та у своїх вислідах праця Кормоша дала нам неоцінені народні здобутки, які на довгі літа будуть свідками заслуг цього великого сина України, який, хоча виріс з нашого середовища та жив у ньому з недовгими перервами примусового побуту у Відні і на Домбю — та в неоднім ріжнився від типу пересічного громадянина. Все бадьорий, живий — не любив пустих балакунів-промовців і безплідних критиків та песимістів, життєрадісний, товариський, робив він на декого вражіння люди-

ни холодного серця. Його близькі бачили його, як плакав дослівно з приводу особистого або загального горя, переживаючи глибоко особисті й народні катастрофи. Та ніколи не піддавався горю і в праці шукав забуття і мабуть його находив.

Мармурова таблиця, вмурована в Народньому Домі.

Тому він стояв як той дуб, в котрого били громи, а він не здавався. Цій його прикметі завдячуємо у великій мірі те, що Перемишль не тільки вдержав свій стан довоєнного посідання,

але ще й розбудувався і справді заслужив собі на імя другої столиці Галицької Землі.

Тому ми всі клонимо голову перед його великою працею і заслугами для народу, а його погруддя в салі Народнього Дому буде завжди нам його нагадувати.

Нехай-жеж воно нагадує нам головну напрямну діяльності Теофіля Кормоша: будувати, а не руйнувати, все розбудовувати в змислі духовім і матеріяльнім. Ідімо ми всі, старі й молоді, разом згідно до якнайширшої і наймогутнішої розбудови нашого життя. Памятаймо, що великі речі повстають з дрібних, тому не цураймося ніякої роботи для добра народу, хочаби вона була й незамітна. Ідімо за вказівками, які дає нам життя цього визначного сина українського народу, заслуженого будівничого нашого народнього життя.

ПРОМОВА

РАДН. Р. ДМОХОВСЬКОГО

над гробом бл. п. Дра Теофіля Кормоша.

Жалібна Громадо! Почитати пам'ять мужів заслужених для народу, є не тільки потребою серця, але також потребою добре відчутого обов'язку, зтягнуеного супроти них довгу вдячності. І я не можу собі уявити, чи де колись так, як при цій отвертій могилі, ті два моменти так гармонійно зі собою злучилися.

Немає між так численно зібраною тут громадою нікого, хто не відчувби цілим серцем того ненадійного страшного удару, яким Боже Провидіння нас навістило. І мимохіть виривається з наболілого серця оклик: О чорна смерте! Чому ти скосила так передчасно цвіт благодати, підпору нашу, чому ти її звалила, чому ти жаль внесла до нашої хати? Бо хтож нас скликав на це місце скону, над чим ми всі прибиті горем думаємо, чому ця могила грудь нашу коле, серце стискає? Требаж питати? Громом розпуки, стонами рветься в душі слово, рану сердечну жарить наново свідомість, що ми зійшлися сюди на те, щоби в останнє попрощати того, котрий був синонімом українства в перемиському княжому городі.

Голос мій дрижить, серце бється із зворушення, як молотом; боюсь, чи скінчу.

Замовкни на часочок, серце, дозволь мені скінчити в спокою цей сумний акт прощання.

Кажуть, що з усіх зятягнених довгів довг вдячності є найтяжшим до вирівнання. Коли так, то мушу ствердити, що українське громадянство княжого міста Перемишля такий довг у Pokійника зятягнуло. І цього довгу вдячності ми не в спромозі сплатити і, як довго жити будемо, бл. п. Теофіль Кормош остане нашим вірителем, а ми його довжниками. Вже попередні промовці краснорічиво звеличали заслуги Pokійника, а я тільки додаю, що бл. п. Др Теофіль Кормош, прийшовши 40 літ тому назад до Перемишля, застав його деревляним, а лишає нам його мурованим.

І не зломали Pokійника великі нещастя родинні, бо, як відомо нам усім, смерть у його достойній родині мала обильне жниво. Згадаю тільки про смерть його сина бл. п. Степана, гарного, ідейного молодця, що на нього покладав Pokійник усю свою надію, а про котрого смерть довідався саме в хвилі, коли сповнював свій народній обов'язок. Ніколи не забуду тої хвилі, коли я Pokійника, прибитого страшним горем, привів до мертвої дитини, як він цілував його зимні руки й ноги. Не забуду ніколи тої хвилі, коли в домі великого Pokійника явився бл. п. Єпископ-громадянин Константин і потішав його, як Pokійник сказав до Преосвященного ті па-

мятні слова: „Ваше Преосвященство! Ніщо мені тепер не лишилося, хиба праця для рідного народу, в якій буду шукати розради й потіхи“. Слово, дане перед маєстатом смерти рідної дитини, Він — аскет у патріотизмі — вірно до кінця життя додержав.

Дрожачи о народнє майно, яке невсипущою працею зберіг для українського народу, вже хорий пішов доглядати робіт, перестудився, набавився важкої недуги, що звалила його на ложе болізни, з якої підвестися не судилось уже йому.

І впав як жовнір на стійці!

Вирікся всього для добра свого рідного поневоленого народу і звінчав з ним свого духа. Нарід, так як його Покійник розумів, це закон, в котрому мають школитися характери в волі, праці, неуступчивості, в духовому мужестві і в чесноті. Закон, в котрому одиниця має позбутися свого стану посідання, приватних інтересів, егоїзму, бути без перестанку чуйна, узброєна й офірна із себе. Закон, що має право без милосердя бичувати до крови лінивство, легкодушність, незгідливість, фарисейство, заховану злість, облудливу покірність, соломяний вогонь.

Чого вимагав Покійник від інших, те передовсім зреалізував у себе.

Ціле життя Покійника було неперерваним ланцюгом феноменальної праці, культури волі, панцизняно слухняної служби у свого народу до останньої хвили життя!

А як колись Перемиська Земля вшанує Покійника пам'ятником, повинні бути на ньому виписані слова: „Тому, що в праці для рідного народу видержав до кінця!“

Спи тихим сном нам, Дорогий Батьку й Дораднику, тут кінець Твоїї праці, трудів Твоїх. Спи, душе щира, ціла перемиська українська громада Тебе щиро прощає. Твою могилу кропить сльозами і тут присягу вірну складає, що за Твоїми йти-ме слідами, а ти, наша свята українська землеце, прийми в обійми свого вірного й доброго Сина і будь Йому легкою!

7452/36

4 LUTY 1936

З ДРУКАРНІ ПОСПІШНОЇ В П

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001017810331